

Univerza v Mariboru
Fakulteta za logistiko

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

JAVNA AGENCIJA
REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA VARNOST PROMETA

Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo

Zasnova vprašalnikov za merjenje voznih navad, rabe
alkohola in drog ter kratkoročne učinkovitosti programov

Vodja projekta: dr. Darja Topolšek

Člani projektne skupine: dr. Tina Cvahte Ojsteršek, dr. Uroš
Kramar, dr. Mateja Forte

Projekt je financiran iz Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov ciljnega
raziskovalnega programa "CRP 2023"

Celje, 2025

Naslov: Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo: Zasnova vprašalnikov za merjenje voznih navad, rabe alkohola in drog ter učinkovitosti programov

Avtorji poročila: dr. Darja Topolšek, dr. Tina Cvahte Ojsteršek

Izdajatelj: Fakulteta za logistiko, Univerza v Mariboru

Kraj: Celje

Leto: 2025

Projekt »Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo« je financiran iz Javnega razpisa za izbiro raziskovalnih projektov ciljnega raziskovalnega programa "CRP 2023". Sofinancerja sta Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije in Javna agencija Republike Slovenije za varnost prometa.

Kazalo vsebine

1	UVOD.....	1
2	MERJENJE VOZNIŠKIH NAVAD IN VARNOSTI VOŽNJE.....	4
2.1	DRIVER BEHAVIOUR QUESTIONNAIRE.....	4
2.2	ODNOS DO KONCEPTOV VARNE VOŽNJE	6
2.2.1	<i>Speeding attitude scale</i>	<i>6</i>
2.2.2	<i>The self-reported speeding behaviour model.....</i>	<i>8</i>
2.2.3	<i>Driving Style Questionnaire - 1.....</i>	<i>12</i>
2.2.4	<i>Driving Style Questionnaire - 2.....</i>	<i>14</i>
2.2.5	<i>Dula Dangerous Driving Index.....</i>	<i>18</i>
3	MERJENJE RABE ALKOHOLA IN DRUGIH PSIHOAKTIVNIH SNOVI	21
3.1	ALCOHOL USE DISORDERS IDENTIFICATION TEST (AUDIT).....	21
3.2	CAGE QUESTIONNAIRE.....	22
3.3	FIVE-SHOT QUESTIONNAIRE ON HEAVY DRINKING.....	22
3.4	THE CHANGE QUESTIONNAIRE.....	23
3.5	DRINKING MOTIVES QUESTIONNAIRE	25
3.6	15-ITEM SHORT INVENTORY OF PROBLEMS—ALCOHOL AND DRUGS (SIPAD).....	26
4	ZASNOVAN VPRAŠALNIK	28
4.1	DEMOGRAFIJA IN OSNOVNI PODATKI	28
4.2	VOZNE NAVADE IN ODNOS DO VARNE VOŽNJE	30
4.3	IZKUŠNJE Z RABO ALKOHOLA IN DROG	37
4.4	IZKUŠNJE Z INTERVENCIJO IN MNENJE O PROGRAMIH	42
4.5	ODPRTA VPRAŠANJA	44
5	LITERATURA.....	46

1 UVOD

V okviru projekta Evalvacija učinkovitosti rehabilitacijskih programov in programa dodatnega usposabljanja za varno vožnjo delo v veliki meri temelji na merjenju odnosov do varne vožnje ter samih učinkov rehabilitacijskih intervencij na udeležence, prav tako bo zajeta splošna populacija predvsem z namenom primerjav. Za namene teh merenj je treba oblikovati vprašalnike, ki bodo zajeli vprašanja s področij:

- demografije,
- voznških izkušenj,
- splošnih odnosov do varne vožnje,
- načina vožnje,
- udeležbe na rehabilitacijskih intervencijah,
- odnosov do rabe alkohola in drog,
- ter mnenj o rehabilitacijskih intervencijah.

V skladu z načrtovanimi aktivnostmi bo anketiranje z razvitimi vprašalniki zajelo različne skupine ljudi: splošno javnost, udeležence edukacijskih in psihosocialnih delavnic in udeležence dodatnega programa za varno vožnjo. Z namenom medsebojne primerljivosti smo razvili en obsežnejši vprašalnik, nakar smo posameznim skupinam v reševanje poslali tista vprašanja, ki so za njih relevantna. Osnovni del, ki meri voznške izkušnje in odnos do varne vožnje, je bil enak za vse anketirane v vseh zajetih skupinah. Ostala vprašanja so bila uporabljena v anketah, kjer je to relevantno, na primer vprašanja o izkušnjah z rehabilitacijskimi delavnicami pri anketah, namenjenih udeležencem teh delavnic po zaključku delavnice, ki so jo obiskovali. Sestavljenih je bilo torej pet različnih vprašalnikov:

- za splošno javnost;
- za udeležence edukacijskih in psihosocialnih delavnic pred udeležbo na delavnici;
- za udeležence edukacijskih in psihosocialnih delavnic neposredno po udeležbi na delavnici;
- za udeležence dodatnega programa za varno vožnjo pred udeležbo na programu;

- za udeležence dodatnega programa za varno vožnjo neposredno po udeležbi na programu.

Anketiranje za udeležence v kratkoročnem delu je potekalo takoj pred njihovo udeležbo na intervenciji in takoj po. V tem krogu so lahko udeleženci prostovoljno podali svoj kontaktni elektronski naslov, kamor se jim bo za potrebe srednjeročnega merjenja učinkovitosti intervencij v roku 6 do 12 mesecev po njihovi udeležbi razposlal še en vprašalnik. Ta vprašalnik bo sestavljen iz enakih osnovnih vprašanj kot vprašalnik takoj po udeležbi na intervenciji, z dodanimi vprašanji za merjenje, kako imajo udeleženci intervencijo v spominu in kateri elementi jim v praksi najbolj koristijo.

Prvi korak razvoja je bil pregled literature in metod, ki se uporabljajo pri spremljanju in merjenju učinkovitosti rehabilitacijskih programov, ki je podrobno predstavljena v poročilu prvih delovnih sklopov. Nadalje smo se osredotočili na analizo tistih metod, ki merijo učinkovitost posameznih intervencij in temeljijo na samoporočanju udeležencev prek anketnih vprašalnikov, ter metod za merjenje splošne varnosti in voznških izkušenj. Ta del pregleda literature, ki je bolj ozko fokusiran, je prikazan v nadaljevanju poročila skupaj z utemeljitvami in definicijami, kateri deli metod in vprašalnikov so bili uporabljeni v posameznih aktivnostih projekta ter zakaj.

Podrobnejša metodološka opredelitev uporabe zastavljenih vprašalnikov pri anketiranju posameznih skupin v smislu diseminacije ankete in kasnejše analize je predstavljena v ločenih poročilih, ki so primarno namenjena predstavitvi rezultatov anketiranja.

Aktivnosti in rezultati tega poročila predstavljajo prvi in vhodni korak v doseganje sledečih ciljev projekta:

- C6. Proučiti mnenje udeležencev glede same izvedbe in vsebine rehabilitacijskih programov.
- C7. Preveriti, kakšno je stališče udeležencev rehabilitacijskih programov v zvezi s pitjem alkohola oz. uživanjem drog v povezavi z vožnjo ali stališče do prehitre vožnje.

C8. Preveriti, kakšen bi bil po mnenju udeležencev rehabilitacijskih programov najbolj ustrezen ukrep za osebe, ki jim je bilo zaradi vožnje pod vplivom alkohola ali drugih prepovedanih substanc izrečeno prenehanje veljavnosti vozniškega dovoljenja.

C10. Izvesti Driver Behaviour Questionnaire za analiziranje vedenja udeležencev programov in na osnovi tega proučiti verjetnost, da je ali bo določen voznik oziroma udeleženec programa naredil prekršek.

C11. Ugotoviti, ali so rehabilitacijski programi učinkoviti do mere, da se to dejansko odrazi na vedenju in stališčih posameznikov po zaključenih programih.

5 LITERATURA

- auditscreenAUDIT 10 - vprašalnik o rabi alkohola. (n.d.). Retrieved from https://auditscreen.org/cmsb/uploads/audit_slovenian-1-5-18.pdf
- Cooper, M. L. (1994). Motivations for alcohol use among adolescents: Development and validation of a four-factor model. *Psychological Assessment*, 6(2), 117-128. doi:10.1037/1040-3590.6.2.117
- Davey, J., Wishart, D., Freeman, J., & Watson, B. (2007). An application of the driver behaviour questionnaire in an Australian organisational fleet setting. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 10(1), 11-21. doi:10.1016/j.trf.2006.03.001
- de Winter, J. C., & Dodou, D. (2010). The Driver Behaviour Questionnaire as a predictor of accidents: A meta-analysis. *Journal of Safety Research*, 41(6), 463 - 470. doi:10.1016/j.jsr.2010.10.007
- Dhalla, S., & Kopec, J. A. (2007). The CAGE questionnaire for alcohol misuse: a review of reliability and validity studies. *Clinical and Investigative medicine*, 30(1). doi:10.25011/cim.v30i1.447
- Dula, C. S., & Ballard, M. E. (2003). Development and Evaluation of a Measure of Dangerous, Aggressive, Negative Emotional, and Risky Driving. *Journal of Applied Social Psychology*, 33(2). doi:10.1111/j.1559-1816.2003.tb01896.x
- French, D. J., West, R. J., Elander, J., & Wilding, J. M. (1993). Decision-making style, driving style, and self-reported involvement in road traffic accidents. *Ergonomics*, 36(6). doi:10.1080/00140139308967925
- Gaume, J., Bertholet, N., Daepfen, J.-B., & Gmel, G. (2013). The Change Questionnaire predicts change in hazardous tobacco and alcohol use. *Addictive Behaviors*, 38(11), 2718-2723. doi:10.1016/j.addbeh.2013.07.004
- Harrison, W. A. (2012). *Psychometric and rasch analysis of the Driver Behaviour Questionnaire (DBQ): Implications for its use as an evaluation tool with novice drivers*. Melbourne, Avstralija: Eastern Professional Services Pty Ltd. Retrieved marec 5, 2019, from <https://warrenharrison.files.wordpress.com/2012/06/free-access-to-psychometric-and-rasch-analysis-of-the-dbq.pdf>

- Higgins-Biddle, J. C., & Babor, T. F. (2018). A review of the Alcohol Use Disorders Identification Test (AUDIT), AUDIT-C, and USAUDIT for screening in the United States: Past issues and future directions. *The American journal of drug and alcohol abuse*, 44(6). doi:10.1080/00952990.2018.1456545
- Ishibashi, M., Okuwa, M., Doi, S. I., & Akamatsu, M. (2007). Indices for characterizing driving style and their relevance to car following behavior. *SICE Annual Conference 2007*. Takamatsu, Japan: IEEE. doi:10.1109/SICE.2007.4421155
- Jovanović, D., Šraml, M., Matović, B., & Mičić, S. (2017). An examination of the construct and predictive validity of the self-reported speeding behavior model. *Accident Analysis & Prevention*, 99, 66-76. doi:10.1016/j.aap.2016.11.015
- Kiluk, B. D., Dreifuss, J. A., Weiss, R. D., Morgenstern, J., & Carroll, K. M. (2013). The Short Inventory of Problems – Revised (SIP-R): Psychometric properties within a large, diverse sample of substance use disorder treatment seekers. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27(1). doi:10.1037/a0028445
- Kuntsche, E., Stewart, S. H., & Cooper, L. M. (2008). How stable is the motive-alcohol use link? A cross-national validation of the Drinking Motives Questionnaire Revised among adolescents from Switzerland, Canada, and the United States. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 69(3), 388-396. doi:10.15288/jsad.2008.69.388
- Lajunen, T., & Summala, H. (2003). Can we trust self-reports of driving? Effects of impression management on driver behaviour questionnaire responses. *Transportation Research Part F*, 6, 97 - 107. doi:10.1016/S1369-8478(03)00008-1
- Lajunen, T., Parker, D., & Summala, H. (2004). The Manchester Driver Behaviour Questionnaire: a cross-cultural study. *Accident Analysis and Prevention*, 36(2), 231-238. doi:10.1016/S0001-4575(02)00152-5
- Miller, W. R., & Johnson, W. R. (2008). A natural language screening measure for motivation to change. *Addictive Behaviors*, 33(9). doi:10.1016/j.addbeh.2008.04.018
- Özkan, T., Lajunen, T., & Summala, H. (2006). Driver Behaviour Questionnaire: A follow-up study. *Accident Analysis and Prevention*, 38, 386-395. doi:10.1016/j.aap.2005.10.012

- Özkan, T., Lajunen, T., Chliaoutakis, J. E., Parker, D., & Summala, H. (2006). Cross-cultural differences in driving behaviours: A comparison of six countries. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, 9(3), 227-242. doi:10.1016/j.trf.2006.01.002
- Parker, D., Reason, J. T., Manstead, A. S., & Stradling, S. G. (1995). Driving errors, driving violations and accident involvement. *Ergonomics*, 38, 1036-1048. doi:10.1080/00140139508925170
- Reason, J., Manstead, A., Stradling, S., Baxter, J., & Campbell, K. (1990). Errors and violations on the roads: a real distinction? *Ergonomics*, 33(10 - 11), 1315 - 1332. doi:10.1080/00140139008925335
- Saunders, J. B. (2023). *AUDIT Alcohol use disorders identification test*. Retrieved from <https://auditscreen.org/about/scoring-audit/>
- Seppä, K., Lepistö, J., & Sillanaukee, P. (1998). Five-shot questionnaire on heavy drinking. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 22(8), 1788-1791. doi:10.1111/j.1530-0277.1998.tb03981.x
- Smorti, M., & Guarnieri, S. (2016). EXPLORING THE FACTOR STRUCTURE AND PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE MANCHESTER DRIVER BEHAVIOR QUESTIONNAIRE (DBQ) IN AN ITALIAN SAMPLE . *TPM - Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 23(2), 1-18. doi:10.4473/TPM23.2.4
- Whissell, R. W., & Bigelow, B. J. (2003). The speeding attitude scale and the role of sensation seeking in profiling young drivers at risk. *Risk Analysis: An International Journal*, 23(4), 811-820. doi:10.1111/1539-6924.00358
- Williams, N. (2014). The AUDIT questionnaire. *Occupational Medicine*, 64(4), 308. doi:10.1093/occmed/kqu011
- Zuckerman, M. (1971). Dimensions of sensation seeking. *Journal of consulting and clinical psychology*, 36(1). doi:10.1037/h0030478